

Egyes, az igazságszolgáltatás megvalósítása ellen irányuló bűncselekmények szabályozása Románia új büntető törvénykönyvében – tekintettel felvetődésük lehetőségére a polgári perben

Székely János

társult oktató, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

doktorandusz, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

E-mail: szekely_janos@yahoo.com

Összefoglalás. Románia új büntető törvénykönyve látványos jogi védműveket emel az igazságszolgáltatás köré, felújított korábbi büntetőtényállások, például a „hamis tanúzás”, és teljesen újak, mint a „hűtlen jogi képviselő” vagy „a tárgyalás méltóságának megsértése” formájában. Tanulmányom célja azon ilyesfajta bűncselekmények elemzése, melyek a polgári per folyamán bekövetkezhetnek, a kriminalizált magatartások azonosítása, a lehetséges elkövetők és a jogalkotó által védeni rendelt társadalmi értékek körének leírása. Célja továbbá a hatályos szabályozás elégtelenségeinek azonosítása is. Megállapítom, hogy a jogalkotónak határozott szándéka volt az igazságszolgáltatás folyamatát megzavaró legtöbb lehetséges magatartás kriminalizálása, olyanoké is, melyek nemrég még kizárólag a rendbíróság szankcióját hordozták. E törekvés ellentétes a büntetőjog *ultima ratio* jellegének elvével, és olykor ahhoz vezet, hogy azonos magatartás egy időben rendbírósággal és büntetőjogi szankcióval is sújtható, anélkül, hogy tisztán megkülönböztethető lenne, mely súlyosságú jogsértés szükséges az utóbbi szankció kiváltásához. Végezetül megállapítom, hogy az újonnan meghatározott büntetőtényállások magas száma bőséges jövőbeli joggyakorlatot fog igényelni az új normák alkalmazási határainak megszabására.

Kulcsszavak: polgári igazságszolgáltatás, polgári per, bűncselekmény, Románia új büntető törvénykönyve

Abstract. Regulation of Some Criminal Offenses Against the Administration of Justice in the New Penal Code of Romania – with a View to their Possible Occurrence During the Course of the Civil Trial

The New Penal Code of Romania introduces impressive legal bulwarks to defend the administration of justice in the form of updated ‘old’ offences,

such as perjury, or completely new ones, such as disloyal representation or breach of solemnity of the hearing. This study aims to analyse some such offences, which may occur during the civil trial in order to identify the criminalised behaviours, to circumscribe the set of possible offenders and that of the social values which the legislator intended to defend. It also seeks to identify the shortcomings of the current regulation. I conclude that there was a definite intention on the side of the legislator to criminalize most possible disruptive behaviours during the judicial process, some of which, until recently, were dealt with exclusively by administrative fines. This tendency runs contrary to the principle of penal law being a last resort of the legislator, and it also sometimes results in the same behaviours being subjected to administrative and penal sanctions at the same time, without a clear distinction as to what degree of transgression is necessary to attract the latter. Finally I conclude that the high number of newly regulated offences will require ample jurisprudence in the future to define the limits of applicability for the new norms.

Keywords: administration of civil justice, civil trial, criminal offence, New Penal Code of Romania

I. Bevezetés

Románia új büntető törvénykönyve [286/2009. sz. törvény közzétéve Románia Hivatalos Közlönyének (Monitorul Oficial) 510/24.07.2009. számában – továbbiakban: Rbtk.] 1968 óta először valósította meg az anyagi büntetőjog kodifikációját. A 187/2012. sz. törvény értelmében az új kódex 2014. február 1. napján lépett hatályba.

Az elfogadásának módjával kapcsolatos egyes aggályok¹ ellenére – ugyanis a kódex a Kormány parlamenti felelősségvállalásának módszerével, *tartalmát érintő parlamenti vita nélkül* „csúszott át” a törvényhozáson – majd minden tekintetben megfelel a modern büntetőjog elvárásainak.

Szerkezetét illetően a jogalkotó Románia korábbi büntető törvénykönyvének [Románia büntető törvénykönyve (törvényi számozás nélkül), eredetileg közzétéve a Hivatalos Értesítő (Buletinul Oficial) 1968. június 21-i keltű 79. és 79bis számában, legutóbb újra közzétéve a Hivatalos Közlöny 289/14.11.1996. számában – továbbiakban Krbtk.] szerkesztését megőrizve egy Általános és egy Különös részben szabályozza a büntető anyagi jog egészét.

Vizsgálódásomat e tanulmányban a Különös rész új, a Krbtk. szerkezetéhez képest különálló² IV. címében („Az igazságszolgáltatás megvalósítása elleni bűncselekmények”³ – 266–288. cikkek) előírt egyes normákra összpontosítom.

1 de la Cuesta 2013. 63.

2 Pop 2012. 12.

3 Saját fordítás. Tekintettel arra, hogy a szerző Románia Igazságügyi Minisztériuma által

Az elemzés körének további szűkítése végett az elemzendő tényállások kiválasztásának másodlagos kritériumául ezek polgári perben felvetődésének lehetőségét alkalmazom, így mellőzve azon diszpozíciók vizsgálatát, melyek kizárólag a büntető-igazságszolgáltatás megvalósítását hivatottak szavatolni.

Így kivonom a vizsgálódás köréből a következőket: a feljelentés elmulasztása (Rbtk. 266. cikk); a köztisztviselői bejelentés elmulasztása (Rbtk. 267. cikk); a hamis vád (Rbtk. 268. cikk – szó szerinti fordításban „az igazságszolgáltatási szervek félrevezetése”); a bűnpártolás (Rbtk. 269. cikk); az orgazdaság (270. cikk); az igazságszolgáltatás érdekeinek kompromittálása (büntetőjogi igazságszolgáltatással összefüggő titoksértés – Rbtk. 277. cikk); a kivizsgálás folyamán elkövetett visszaélés (kényszerítés büntetőjogi hatósági eljárásban és büntetőügyben vagy az eljáráshoz használt bizonyítékok koholása – Rbtk. 280. cikk); a visszaélő kivizsgálás (jogellenes fogvatartás, bántalmazás büntetőeljárásban – Rbtk. 281. cikk); a kényszervallatás (Rbtk. 282. cikk – a romániai szövegben szó szerint „kínvallatás”); a jogszerűtlen megtorlás (büntetőeljárás indítása, szabadságvesztéssel nem járó kényszerintézkedés, büntetőper kezdeményezése annak tudatában, hogy a gyanúsított, illetve vádlott ártatlan, egy személy előállítása, előzetes letartóztatásba helyezése vagy büntetőjogi elmarasztalása, tudva, hogy ártatlan – Rbtk. 283. cikk); a fogolyszökés (Rbtk. 285. cikk); a fogolyszökés elősegítése (Rbtk. 286. cikk) és a büntetőjogi szankció végre nem hajtása (Rbtk. 288. cikk).

A romániai büntetőjog a *korrupciós bűncselekményeket, a foglalkozás körében elkövetett bűncselekményeket* és a *hivatali bűncselekményeket* – bár ezek közül egyesek közvetlenül érinthetik az igazságszolgáltatást is – különállóan szabályozza (Különös Rész – V. cím), ezért, bár a polgári perben is felvetődhetnek, a jelen tanulmány kereteinek túlfeszítése elkerülésére nem képezik jelen elemzés tárgyát.

A Rbtk. Különös Részének IV. címében fennmaradó bűncselekmények, melyek diszpozíciója nem kizárólag a büntetőeljárásra, illetve a büntetőperre vonatkozik, a következők:

- az igazságszolgáltatás akadályozása (Rbtk. 271. cikk);
- nyilatkozatok befolyásolása (Rbtk. 272. cikk);
- hamis tanúzás (Rbtk. 272. cikk);
- megtorlás az igazságszolgáltatásnak nyújtott segítségért (Rbtk. 274. cikk);
- bizonyítékok vagy okiratok eltulajdonítása vagy megrongálása (Rbtk. 275. cikk);
- nyomásgyakorlás az igazságszolgáltatásra (Rbtk. 276. cikk);⁴
- tárgyalás méltóságának megsértése (Rbtk. 278. cikk);

engedélyezett fordító a román és a magyar nyelv viszonylatában, a tanulmányban idézett összes román nyelvű szöveg (elsősorban a Rbtk. rendelkezései), ezzel ellentétes explicit megjelölés hiányában, saját fordítások.

4 Dekriminalizálva 2014. december 8-i hatállyal a 159/2014. sz. törvény által (közzétéve a Hivatalos Közlöny 887/05.12.2014. számában).

– ügyészek és bírók vagy vagyontárgyaik elleni erőszak (vagy vagyontárgyaik megrongálása – Rbtk. 297. cikk);

– hűtlen jogi képviselet (hasonlítható a magyarországi 2012. évi C. sz. törvény – továbbiakban: Btk. – 285. §-ban előírt tényállásához, Rbtk. 284. cikk);

– bírósági határozatok tiszteletben nem tartása (Rbtk. 287. cikk).

E cselekmények esetén sem minden diszpozícióban leírt magatartás lehetséges polgári perben. A felsorolt büntetőjogi tényállások közül e tanulmányban csak azokat vizsgálom, melyek a polgári perben relevanciával bírhatnak, így *az ügyészek és bírók vagy vagyontárgyaik ellen irányuló erőszak* (mint gyakorlatban is ritka tényállás), valamint a *bírósági határozatok tiszteletben nem tartása* bűncselekményei nem képezik e tanulmány tárgyát. Első esetben (Rbtk. 297. cikk) amiatt is, mert az a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményének egy sajátos passzív alany ellen irányuló formája, melyet a jogalkotó többé-kevésbé kodifikációs hibából kifolyólag szabályozott az igazságszolgáltatás megvalósítása elleni bűncselekményeknél. Második esetben pedig mert a bírósági határozatok tiszteletben nem tartása már a végrehajtási szakaszban felvetődő kérdés, mely ugyan a polgári eljárás része, de főszabályként a polgári per lezárását követi.

Nem kerül vizsgálatra a *nyomásgyakorlás az igazságszolgáltatásra* megnevezésű bűncselekmény sem, dekriminalizációja okán.

„*Sui generis*” kategóriát képez a *zugírászat*, melyet a romániai büntetőjog különálló diszpozícióban nem rendel büntetni, ugyanis ez „*egy hivatás vagy tevékenység jogtalan végzése*” *nomen juris* alatt inkriminált magatartás (Rbtk. 348. cikk), melynek *jogi tárgya* rendszertani értelmezés szerint a *közbiztonság* (Rbtk. VII. cím). Emiatt e – máskülönben az igazságszolgáltatásra drasztikusan kiható – bűncselekmény elemzését jelen tanulmány kereteiben szintén mellőzöm.

A felsorolt büntetőjogi tényállások csoportosítása lehetséges az elkövető által tanúsított magatartás szerint:

1. *a peranyag szolgáltatásával vagy alterálásával kapcsolatos bűncselekményekre* (az igazságszolgáltatás akadályozása, hamis tanúzás, bizonyítékok vagy okiratok eltulajdonítása vagy megrongálása);

2. *a perben részt vevő személyek befolyásolásával kapcsolatos bűncselekményekre* (nyilatkozatok befolyásolása, megtorlás az igazságszolgáltatásnak nyújtott segítségért, hűtlen jogi képviselet);

3. *az igazságszolgáltatás és ennek eredményével szemben tanúsított magatartásokhoz kapcsolódó bűncselekményekre* (a tárgyalás méltóságának megsértése).

A következőkben e felosztást tekintem irányadónak az illető bűncselekmények elemzésénél.

II. A peranyag szolgáltatásával vagy alterálásával kapcsolatos bűncselekmények

1. Az igazságszolgáltatás akadályozása

Az igazságszolgáltatás akadályozásának ilyen általános megfogalmazásban kriminalizálása, mint abszolút újítás⁵ a romániai büntetőjogban (bár a csődeljárás esetén egy hasonló norma már létezett), a Rbtk. jogalkotói koncepciójában azzal az indoklással vetődött fel, hogy sokan nem tekintik kötelességnek az együttműködést az igazságszolgáltatás szerveivel, annak megemlézésével, hogy más jogrendek is tartalmaznak hasonló normákat.⁶ A hatályos normaszöveg a következőképpen szól:

„271. cikk – Az igazságszolgáltatás akadályozása

(1) Azon személy, aki cselekményének következményeit illető figyelmeztetés ellenére:

a) jogtalanul akadályozza a bűnüldözési szervet vagy a bíróságot egy törvényes eljárási cselekmény teljesítésében;

b) részben vagy egészben megtagadja a bűnüldözési szerv, a bíróság vagy a csődbíró által, egy ügy megoldása céljából kifejezetten, törvényesen kikért, birtokában levő adatok, információk, okiratok és javak rendelkezésre bocsátását, három hónapig terjedő elzárással vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bek. rendelkezései nem alkalmazandóak azon személy esetén, aki ellen a büntetőeljárás alá tartozó bűncselekmény miatt folyik nyomozás vagy per.”

Mint a szövegből látható, a bűncselekmény jogi tárgyát (a büntető és polgári) igazságszolgáltatás megvalósításával kapcsolatos társadalmi viszonyok képezik. Elkövetése kétféle *szándékos*⁷ magatartással lehetséges: 1. az eljáró bűnüldöző szerv vagy bíróság egy törvényes eljárási cselekményének *megakadályozása* (cselekvőlegesen vagy cselekvéstől tartózkodással), illetve 2. bűnüldözési szerv, bíróság vagy csődbíró számára az eljárás lefolytatásának céljából kifejezetten, törvényesen kikért olyan információ, adat, okirat vagy dolog *kiszolgáltatásának megtagadása*, melynek az elkövető máskülönben birtokában van. Az elkövetési magatartás csak abban az esetben inkriminált, ha a következményekre történő *explicit figyelmeztetést követően* következik be, az eljárási cselekmény *törvényes*, illetve a második elkövetési forma esetén csupán a kiszolgáltatásra vonatkozó *törvényes és explicit* utasítást követően.⁸

A bűncselekmény elkövetője tettesként bárki lehet, annak ellenére, hogy a Rbtk. koncepciója eredetileg a tanút, szakértőt vagy tolmácsot tette volna büntetendő-

5 Duvac 2013. 52–53.; Toader et al. 2014. 438–439.

6 Ministerul Justiției 2007. 228–229. A Rbtk. első – az Igazságügyi Minisztérium külön engedélyével – közzétett koncepciója és vitatervezete.

7 A Rbtk. 16. cikk (6) bek. II. mondat értelmében a gondatlanságból elkövetett cselekmények csak abban az esetben büntethetőek, ha ezt a törvény kifejezetten előírja.

8 Udroiū–Constantinescu–Horia 2014. 363.

vé, ha ezek bármilyen eljárási kötelezettségüket megtagadják (az első elkövetési magatartás szabályozásánál), mely szövegezést a jogalkotó végül kiterjesztette.⁹

Egy szerző az új inkriminációt *aránytalan*nak tekintette, elégségesnek találva a már létező eszközöket (rendbírság) a felek magatartásának korrigálására.¹⁰ Véleményét fenntartások nélkül támogatom.

Tekintettel Románia Polgári eljárásjogi törvénykönyvének (134/2010 sz. tv. – legutoljára újra közzétéve a Hivatalos Közlöny 545/03.08.2012. számában – továbbiakban Pejtk.) 10. cikkének rendelkezéseire, melyek a felek kötelezettségeit írják elő elvi éllel a polgári per folyamán, különösen ennek (2) bekezdésére, a büntetőtényállás *potenciális jogütközést eredményez*.

Az utóbbi polgári perrendi előírás értelmében amennyiben a perben álló felek bizonyító eszközökkel rendelkeznek, a bíróság hivatalból vagy az ellenérdekelt fél kérelmére elrendelheti ezek bemutatását, rendbírság terhe mellett.¹¹ Ilyen körülmények között, mivel *két minden tekintetben azonos tényállás teljesülése egyszerre nem eredményezhet szabálysértési és büntetőjogi szankció alkalmazását*, amennyiben az elkövető perben álló fél, a kevésbé súlyos szankciót kellene alkalmazni, így a Rbtk. 271. cikk (2) bekezdésének tényállása *kizárólag a perben nem álló személyek peranyag-szolgáltatási kötelezettségére vonatkozhatna*. E helyzet feloldására és a Rbtk. 271. cikk amúgy drasztikus szankciójának árnyalására *szerencsésebb lett volna a magyarországi büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény – továbbiakban Btk.) 288. § megoldásához hasonló „kétlépcsős” struktúra felépítése*, melyben az igazságszolgáltatás akadályozása miatt első lépcsőben rendbírság alkalmazandó (a perben nem álló felek esetén is), és csak a magatartás folytatása esetén indulhat büntetőeljárás, mely pénzbüntetés vagy elzárás kirovásához vezethet.

Mindenképpen az elemzett rendelkezés a perkoncentráció, a perhatékonyság és a jóhiszemű pervitel a Pejtk. által szentesített elveihez *büntetőjogi szankciót is társít*.

2. Hamis tanúzás

A hamis tanúzás tényállásait, a romániai büntetőjogban már ismert hagyományt folytatva, a Rbtk. 273. cikke határozza meg, a következőképpen:

„273. cikk – Hamis tanúzás

(1) Azon tanú cselekedete, aki egy büntető, [illetve] polgári ügyben vagy bármely más eljárásban, ahol tanúkat hallgatnak meg, hazug nyilatkozatokat tesz, vagy nem mond el mindent, amit tud a lényeges tényekről vagy körülményekről, melyekről megkérdezik, hat hónaptól három évig terjedő elzárással vagy büntetőbírsággal büntetendő.

9 Ministerul Justiției 2007. 229.

10 Duvac 2013. 52–53.

11 Deleanu 2013. 53.

(2) Amennyiben a hamis tanúzás [vagyilagosan]:

a) egy védett személyazonosságú vagy a Tanúvédelmi programban részt vevő tanú által;

b) egy fedett nyomozó által;

c) szakértői véleményt kiállító személy vagy tolmács által [vagy];

d) olyan cselekménnyel kapcsolatban történik, melyre a törvény életfogytig tartó elzárást vagy tíz évnyi vagy annál hosszabb elzárást ír elő, a büntetés egytől öt évig terjedő elzárás.

(3) Az elkövető mentesül a büntetés alól, ha tanúvallomását büntetőügyekben őrizetbe vétele, letartóztatása vagy a büntetőeljárás kezdeményezése, más ügyekben határozat kihirdetése vagy más határozat a hamis tanúvallomás alapján meghozása előtt visszavonja.”

A hamis tanúzás *alaptényállása* a Rbtk. hatályos szövegében a Krbtk. szövegéhez képest azonos jogi tartalommal rendelkezik, kivételt képez a „*bármely más eljárásban*” (saját kiemelés – Sz. J.) fordulat, melynek értelemtartalma tágabb, mint a korábban használt „*ügy*” fogalomé.

Érdemi újítást képeznek a (2) paragrafusban felsorolt *minősített tényállások*, melyek súlyosbított büntetést írnak elő az elkövető személyére vagy az elkövetés bizonyos kontextusára való tekintettel.¹² Itt szükséges említeni, hogy a súlyosbított büntetési tétel (5 évig terjedő elzárás, büntetőbírság kiszabásának lehetősége nélkül) azonos a Krbtk. szövegében előírt korábbi alaptényálláshoz rendelt tétellel.

A szakirodalom¹³ megjegyzi, hogy a gyakorlatban tapasztalható nagyszámú hamis tanúzás ellenére meglepően kevés esetben fordult elő az elkövető büntetőjogi elmarasztalása. Talán a büntetési tétel lecsökkentése ezt a célt szolgálta.

Szintén a büntetési tétellel kapcsolatosan szükséges megjegyezni, hogy a pénzbüntetés lehetősége az alaptényállás esetén a *büntetés súlyosbítását is szolgálhatja*, ugyanis a Rbtk. elődjével ellentétben lehetővé teszi [Rbtk. 62. cikk (1) bek.] a pénzbüntetés elzárással együttes kirovását, amikor a bűncselekmény anyagi haszonszerzés különös szándékával került elkövetésre.¹⁴

A Rbtk. 273. cikk (3) bek. által előírt *eredetileg privilegizáló körülmény a büntethetőséget megszüntető okká*¹⁵ alakult, és szintén újításként több határmomentumot jelöl meg, melyek elteltét követően bekövetkező *önkéntes elállása ellenére az elkövető büntetendő marad* (bár a letartóztatás vagy őrizetbe vétel esetének leírásakor szükséges lett volna a gyakorlatban kimondott tézis szentesítése, miszerint ezek csak akkor zárják ki az elállás különös joghatását, ha a hamis tanúzással kapcsolatban következtek be).¹⁶

12 Duvac 2013. 56.; Udroui–Constantinescu–Horia 2014. 366.

13 Bogdan 2007b. 108.

14 Udroui–Constantinescu–Horia 2014. 366.

15 Duvac 2013. 57.; Toader et al. 2014. 441.

16 Lásd Románia (korábbi) Legfelsőbb Törvényszékének 2083/25.04.2001. sz. határozatát, idézi: Pușcașu 2014. 623.

A büntetőjogi tényállás által védett jogi tárgy az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogviszonyok összessége, de elsősorban a tanúvallomás mint bizonyító eszköz megbízhatósága.¹⁷

Az elkövetési magatartás *valótlan kijelentések megtételével* (cselekvés) vagy *olyan lényeges információk elhallgatásával* (cselekvéstől tartózkodás) merül ki, *melyekre vonatkozóan a tanú kérdezve volt*,¹⁸ attól függetlenül,¹⁹ hogy ezek az eset megoldását befolyásolták-e vagy sem. Sajnálatosan az új szövegezés sem határolja el, hogy a hamis tanúzást a *szubjektív* (a tanú nem azt vallja, amire emlékszik, vagy kételyeit nem osztja meg a bírósággal) vagy az *objektív* (a tanú nem azt vallja, ami az igazság, attól függetlenül, hogy ezt észlelési hiba miatt gondatlanságból teszi – mely esetben nem büntethető – vagy szándékosan) módszer szerint kell értékelni. Így a korábban ezzel kapcsolatban megfogalmazott értelmezési²⁰ lehetőségek fennmaradnak.

A bűncselekmény elkövetője tettesként, a romániai szabályozás szerint, *kizárólag polgári, büntető vagy más*²¹ *olyan eljárásban részt vevő* lehet, *ahol törvény szerint tanúk hallgathatók ki*, és akinek eljárási minősége korlátozott a *tanú*,²² valamint a minősített esetekre tekintettel tanúként meghallgatott *fedett nyomozó*, a perben eljáró (igazságügyi) *szakértő* vagy a (engedélyezett) *tolmács*²³ pozíciójára,²⁴ illetve olyan (nem szakértő) személyre, aki szakértői véleményt készít.

Itt figyelhető meg a *Rbtk. a polgári per szempontjából egyik legjelentősebb újítása*, ugyanis a Pejtk. hatályos formájába annak újrakodifikációjakor bevezetésre került a lehetőség [Pejtk. 330. cikk (3) bek.], hogy *olyan szakterületeken, ahol engedélyezett igazságügyi szakértők nem tevékenykednek, a bíróság a terület közismert „személyiségeinek” vagy specialistájának véleményét kérje ki, bevezetve ezzel a „szakértő tanú” (ang. expertwhitness) angolszász köztes intézményét.* A büntetőjogi tényállás emiatt nem korlátozza a hamis tanúzásért felelősségre

17 Bogdan 2007b. 108.

18 Toader et al. 2014. 441. Vö. Románia (korábbi) Legfelsőbb Törvényszékének 5430/22.10.2004. sz. határozatát, idézi: Pușcașu 2014. 623.

19 Lásd Románia Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszékének 1319/28.02.2006. sz. határozatát, idézi: Pușcașu 2014. 622–623.

20 Bogdan 2007b. 109.

21 A polgári perben releváns ilyen „más” eljárás az ügyvédek előtt történő bizonyításfelvétel (Pejtk. 376. cikk), melyben elkövetett hamis tanúzást a büntetőjogi tényállás új, már általánosabb megfogalmazása az Rbtk. rendelkezései alá von. A közjegyzői hagyatéki eljárásban szintén elkövethető hamis tanúzás. Ilyen értelemben l. Temesvári Ítéltábla 1142/R/11.12.2008. sz. határozata, idézi: Pușcașu 2014. 623–624.

22 Toader et al. 2014. 441.

23 Bár ennek bővebb kifejtésére jelen tanulmány keretei között nem jut lehetőség, a jogalkotó kizárólag a „tolmács” kifejezést alkalmazza (interpret), *ami a szóbeli fordításra vonatkozik*, így az írott szöveget fordítók (traducător) hamis tanúzásért felelősségre vonása véleményem szerint az *ubilex non distinguit nec nos distinguere debemus* szabály és a *favor defensionis* elv értelmében kizárt.

24 Bogdan 2007b. 111.

vonható személyek körét az igazságügyi szakértőkre, és inkább a „szakértői véleményt kiállító személy” mesterkélt fogalmát használja.

A társtettség a hamis tanúzás esetén egyes vélemények szerint kizárt,²⁵ bár a Rbtk. 273. cikk (2) bek. c) pontjában előírt minősített esetben, ha a szakértői vélemény kiállításában több személy működik közre, mivel a bűncselekmény elkövetésének egyik módja hamis állítások szakértői véleménybe való foglalása, ennek lehetősége elképzelhető.

A hamis tanúzás *sajnálatosan gyakori jelenség* a polgári perben. Ellentétben a magyarországi, véleményem szerint inspiráltabb jogszabállyal²⁶ (Btk. 274. §), mely a büntetőeljárás kezdeményezését az alapügy lezárásáig az abban eljáró bíróság hatáskörébe helyezi, a romániai büntető anyagi és eljárási jog ilyen jogkört nem tartalmaz, így *sok esetben a felek alkalmazzák nyomásgyakorlásra* ennek az eljárásban felhozását. A hatályos romániai polgári eljárásjogi szabályozás (Pejtk. 325. cikk) kötelezi a bíróságot, hogy ha a tanúvallomás felvételekor hamis tanúzás vagy ha a tanú megvesztegetésének *bármilyen*²⁷ gyanúja felmerül, ezt külön jegyzőkönyvbe foglalja és az illetékes nyomozati szerveknek továbbítja. Ilyen drasztikus és specifikus bírói kötelezettséget *még a büntetőeljárásban sem ír elő a hatályos Büntető eljárásjogi törvénykönyv* (135/2010 sz. törvény, közzétéve a romániai Hivatalos Közlöny 486/15.07.2010. számában – továbbiakban: Bejtk.).

3. Bizonyítékok vagy okiratok eltulajdonítása vagy megrongálása

Már a Krbtk. (272. cikk) eredeti, 1968-as formájában is ismerte „az okiratok visszatartása vagy megrongálása” nevű büntetőjogi tényállást, melynek aktualizálását a jogalkotó szükségesnek találta, így *a bírói gyakorlat alapján ennek diszpozíciója kiegészítésre került* egyes új elkövetési magatartásokkal és elkövetési tárgyakkal, a tárgyi bizonyító eszközök védelmére, a külföldi minták [Franciaország büntető törvénykönyve 134-4 cikk, Hollandia büntető törvénykönyve 189. cikk (1) bek. 2. pont.] figyelembevételével.²⁸

Az Igazságügyi Minisztérium koncepciójában javasolttól a szöveg annyiban tér el, hogy *nem tartalmaz minősített tényállást*, mely az (1) bek. alaptényállásának bizonyos, az igazságszolgáltatásban közreműködő személyek (ügyvéd, jegyző, ügyész, bíró, szakértő stb.) általi kimerítését külön büntetési tétellel sújtaná.²⁹

25 Bogdan 2007b. 109.

26 Karsai–Szomora–Vida 2013. 273–274.

27 A 2013. február 15-ig hatályos romániai Polgári eljárásjogi törvénykönyv azonos rendelkezésnél az „erős” (vagyis alapos) gyanú kifejezést használta (Deleanu 2013. 437.), melynek a jogalkotó által meg nem indokolt eltávolítása számomra érthetetlen.

28 Duvac 2013. 58.; Ministerul Justiției 2007. 230.; Pușcașu 2014. 625.; Toader et al. 2014. 443–444.; Udroui–Constantinescu–Horia 2014. 367.

29 Duvac 2013. 58.

A bűncselekményt a Rbtk. a következőképpen szabályozza:

„275. cikk – Bizonyítékok vagy okiratok eltulajdonítása vagy megrongálása

(1) Tárgyi bizonyító eszközök vagy okiratok eltulajdonítása, megrongálása, visszatartása, elrejtése vagy alterálása, az igazság megismerésének megakadályozására egy igazságszolgáltatási eljárásban 6 hónaptól 5 évig terjedő elzárással büntetendő.

(2) Ugyanezen büntetéssel sújtandó egy ügy megoldásához szükséges, egy igazságszolgáltatási szerv által kibocsátott vagy annak címzett okirat kézbesítésének bármilyen módon [történő] megakadályozása.”

A büntetőjogi tényállás jogi tárgya az igazságszolgáltatás zavartalan működése (a korábbi szabályozással ellentétben, mely ezt a hatóság – tekintélye – elleni³⁰ bűncselekménynek tekintette).

A bűncselekmény *elkövetési tárgyát* a hatályos Büntető eljárásjogi törvénykönyv 197. cikk (1) bekezdésben meghatározott *tárgyi bizonyító eszközök (corpus delicti)*, és a 198. cikk (1) bekezdésében meghatározott *okirati bizonyítékok*³¹ (ideértve a nyomozati és bírói hatóságok által az ügy megoldása folyamán generált okiratokat is),³² illetve a büntetőjogi tényállás (2) bekezdésben hivatkozott *bármilyen más okirat* képezheti, mely az ügy szempontjából jelentőséggel bír vagy a jövőben bírhat, illetve melyet egy igazságszolgáltatási szerv bocsátott ki.³³

A jogszabály *több alternatív elkövetési magatartást* határoz meg, így az elkövetési tárgyak: *eltulajdonítását, megrongálását* (vagyis a rongálás bűncselekmény – Rbtk. 253. cikk – diszpozíciójából átvéve: megsemmisítés, részleges megrongálás vagy használhatatlanná tétel), *visszatartását, elrejtését* vagy *„alterálását”* (a tárgyi bizonyító eszköz vagy okirat megmásítása, oly módon, hogy a belőlük levonható következtetések a valóságtól eltérjenek) rendeli büntetni. Mivel alternatív elkövetési formákról van szó, elegendő, ha az egyik magatartás teljesül.³⁴

A bűncselekményt tettesként vagy a bűnrészesség bármely formájában *bárki elkövetheti*, függetlenül a konkrét ügyben való érdekeltségétől. A jogszabály nem ír elő súlyosbított büntetést bizonyos személyek általi elkövetés esetére.

Mivel azonban tényállásszerűség fennállásához a Rbtk. 275. cikk (1) bek. esetén szükséges, hogy az elkövetés *egy bizonyos céllal* történjen (az igazságszolgáltatás megakadályozása), az (1) bekezdésben előírt magatartások *csupán egyenes szándékkal elkövetése* esetén eshetnek e büntetőjogi tényállás szankciója alá, függetlenül attól, hogy ez cselekvésben vagy cselekvéstől tartózkodásban nyilvánul meg. E célzat hiányában az elkövetett bűncselekmény, ha közintézmények által

30 Vö. a Legfelsőbb Semmitő- és Ítélszék 159/11.01.2005. sz. határozata, idézi: Pușcașu 2014. 625–626. Vitatható, hogy a Rbtk. 275. cikk (2) bekezdésben előírt alternatív elkövetői magatartás másodlagos jogi tárgyának tekinthető-e az okiratban „megtestesülő” hatóság iránti tisztelet.

31 Udriou–Constantinescu–Horia 2014. 367.

32 Voicu et al. 2014. 208–211.

33 Duvac 2013. 58.

34 Toader et al. 2014. 444.

őrzött vagy általuk használt okiratokat érint, az „okiratok eltulajdonításának vagy megrongálásának” (Rbtk. 259. cikk) minősül, magánszemély birtokában lévő magánokiratok esetén pedig rongálási bűncselekménynek [Rbtk. 253. cikk (3) bek.].³⁵ A (2) bekezdésben előírt bűncselekmény esetén csak a szándékosság valamely formája szükséges, így az eshetőleges szándékkal is elkövethető (például: bár tudatában van, hogy tévedhet, de a következményekkel szemben teljes érdektelenséget mutatva egy postai dolgozó más személy címére kézbesít közlendő iratokat, mint azok címzettje).

Bár a szakirodalom e problémát nem jelezte, de fennáll a Rbtk. 275. cikk (2) bek. esetén annak lehetősége, hogy *egy eljárási dokumentum tévesen más személyhez kerül kézbesítésre, mint a címzett*. Kérdéses, hogy ebben az esetben, ha az illető az okiratokat a talált tárgyak eltulajdonításának [Rbtk. 243. cikk (1) bek.] tényállását kimerítve 10 napon belül nem adja át a hatóságoknak (vagy az „elvezítőnek”, illetve a címzettnek), és ezzel megakadályozza a kézbesítést, *a Rbtk. 243. cikk és a Rbtk. 275. cikk által büntetett cselekmények halmazatáról beszélünk-e?* Véleményem szerint igen, ugyanis *az elkövetői magatartás két különálló jogi tárgyat sért*: első esetben a büntetőjogi magatartás a Rbtk. szerkezetében elhelyezése alapján *a tulajdonhoz való jogot és a közbizalmat*, míg másodikban *az igazságszolgáltatás zavartalan működését*.

III. A perben részt vevő személyek befolyásolásával kapcsolatos bűncselekmények

1. Nyilatkozatok befolyásolása

A nyilatkozatok befolyásolása mint bűncselekmény *szintén novum* a Rbtk. szabályozási történetében, bár nem abszolút újdonság. Közvetlen elődjének a „hamis tanúzásra történő rábírás kísérlete” (Krbtk. 261. cikk) és a Rbtk. szövegében a megkettőzött szabályozás elkerülésére már nem létező „perben való részvétel megakadályozásának” bűncselekménye (Krbtk. 261. cikk) tekinthető, de értékesítette más külföldi szabályozások új keletű normáinak (német büntető törvénykönyv 160. §, olasz büntető törvénykönyv 377bis. cikk, francia büntető törvénykönyv 434-5, 434-8 és 434-15. cikk) tanulságait is. A jogalkotó ugyanis kibővítette a korábbi tényállást nem csupán a tanúvallomás befolyásolására irányuló nyomásgyakorlásra, hanem a nyomozati szervek értesítésétől, a nyilatkozattételtől vagy bármilyen (ideértve polgári) perben bizonyítékok bemutatásától való elretentésre, illetve a nyilatkozatok visszavonására irányuló kényszerítésre is.³⁶

35 Udroui–Constantinescu–Horia 2014. 367–368.

36 Ministerul Justiției 2007. 229.; Pop 2012. 14–16.; Toader et al. 2014. 439–440.

A sokat kritizált³⁷ normaszöveg a polgári perben is relevanciával rendelkező részlete, mely a felbujtás vagy kényszerítés (a Rbtk. megfogalmazásában „zsarolás”) egyes különös,³⁸ az igazságszolgáltatás megvalósításának jogi tárgyát sértő eseteit különálló büntetőjogi tényállásban szabályozza, a következő:

„272. cikk – Nyilatkozatok befolyásolása

(1) *Egy személy, minőségétől függetlenül, rábírása vagy rábírására tett kísérlet, ellene vagy családtagja ellen irányuló korrumpálás, kényszerítés vagy más nyilvánvalóan megfélemlítő hatású cselekmény útján, hogy ne értesítse a nyomozati szerveket, hogy ne tegyen nyilatkozatokat, hogy megtett nyilatkozatait visszavonja, hogy hamis nyilatkozatokat tegyen vagy hogy ne mutasson be bizonyítékokat, büntető vagy polgári ügyben vagy bármilyen más igazságszolgáltatási eljárásban, egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Amennyiben a megfélemlítő vagy korrumpáló cselekmény önmagában bűncselekményt képez, a bűnhalmozat szabályai alkalmazandóak. (...)*”

A bűncselekmény *elsődleges jogi tárgya* az igazságszolgáltatás megvalósítása ellen irányuló összes büntetőjogi tényállással azonosan azon társadalmi viszonyok összessége, melyek valamely alanya az igazságszolgáltatási rendszer egyik szerve (bíróság, hatósági eljárásban részt vevő entitás), míg a másik az igazságszolgáltatás megvalósításához hozzájáruló személy. A *másodlagos jogi tárgyat* a szakirodalom értelmében a személy szabadsága³⁹ és testi épsége képezi.⁴⁰ Véleményem szerint *ezen álláspont csupán a személy szabadságára vonatkozóan helyálló*, ugyanis a tényállás szó szerint „kényszerítésre” vonatkoztat. Emiatt *anya-tényállása* a zsarolási bűncselekmény [207. cikk, mely a Rbtk. I. Címének (A személy elleni bűncselekmények) VI. Fejezetében (A személy szabadsága elleni bűncselekmények) foglal helyet és a magyarországi Btk. 195. § diszpozíciójához hasonló rendelkezést tartalmaz].

Egyes szerzők konkrétan említik⁴¹ az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést mint jogi tárgyat, így utalva rá, hogy valamelyest a személy cselekvési szabadsága is védelem alá esik.

A bűncselekmény *elkövetési tárgyával* kapcsolatban (mely a romániai büntetőjogi dogmatikában nem mindig esik egybe a passzív alannal) a szakirodalom nem egyhangú: a domináns vélemény szerint csupán akkor rendelkezik ilyennel, ha erőszakkal kényszerítés áll fenn, ez esetben a tárgy a sértett fél teste. A büntetőjogi tényállás *elsődleges passzív alanya* a szakirodalom értelmében az állam (mint a jogi tárgy letéteményese), *másodlagos passzív alanya* pedig egy igazságszolgáltatási eljárásban potenciálisan részt vevő (ennek minőségétől függetlenül:

37 Duvac 2013. 56.

38 Pop 2012. 27.

39 Duvac 2013. 53–54.

40 Pop 2012. 19–20.

41 Udroiú–Constantinescu–Horia 2014. 364.

tanú, szakértő, tolmács stb.) személy vagy annak családtagja (tehát a Rbtk. 177. cikk értelmében: felmenő, leszármazott, testvér és testvér gyermekei, és örökbe-fogadással e rokonsági fokokba kerülő személyek; házastárs; bármely személyek, akik egy háztartásban élnek és közöttük a házastársi vagy a szülő és gyermeke között fennálló viszonyhoz hasonló kapcsolat létezik) lehet.⁴²

A bűncselekmény *aktív alanya* mint tettes bármilyen személy lehet. Az *elkövetési magatartás* tekintetében, ha fennáll a szükséges premissza (egy, az igazságszolgáltatás előtt folyó eljárás), ez a rábírásban vagy erre tett kísérletben (aktív magatartás) merül ki, melynek módja korrumpálás (javak vagy más hasznok ígérete, felajánlása vagy átadása), fizikai vagy erkölcsi kényszerítés vagy „bármilyen” nyilvánvalóan megfélemlítő más magatartás kell hogy legyen. Ez utóbbi cselekvési forma tág definíciója problematikusnak bizonyulhat az Emberi Jogok Európai Egyezményének 7. cikk tartalmára tekintettel,⁴³ és nyitva hagyja a lehetőséget⁴⁴ máskülönben törvényes magatartások inkriminálására is (például *az ellenérdekelt fél nyomatókos figyelmeztetése, hogy pervesztés esetén számára megfizethetetlen perköltségek állására is kötelezhető*).

Nyilvánvalóan a bűncselekmény *kizárólag szándékosan*, mégpedig az igazságszolgáltatás befolyásolásának különös szándékával valósítható meg. A jogalkotó kriminalizálta mind a kísérletet, mind pedig a befejezett bűncselekményt,⁴⁵ így kivételesen büntetendővé téve a „felbujtásra tett kísérletet”⁴⁶ is.

A tényállás leírásából látható, hogy a Rbtk. 272. cikk a hamis tanúzásra történő „egyszerű” (vagyis korrumpálást vagy kényszerítést mellőző) felbujtásra vagy a feljelentés, illetve köztisztviselői bejelentés elmulasztására szolgáló felbujtásra nem vonatkozik, melyek a továbbiakban is az illető bűncselekményekben való bűnrészességnak minősülnek.⁴⁷ A Rbtk. 272. cikk kényszerítésre vonatkozó tényállásai nem zárják ki a felbujtott személy felelősségét, még kényszerítés esetén sem, csak abban az esetben, ha a fizikai vagy erkölcsi (fenyegetés) kényszer (Rbtk. 25. és 26. cikk) a beszámítási képességet kizáró okai forognak fenn (vagyis a fizikai kényszernek nem lehetséges ellenállni vagy a fenyegetés súlyos veszéllyel történik, melyet más úton nem lehetséges elkerülni, mint engedelmességgel).⁴⁸

A polgári eljárásban a bűncselekmény elkövetése miatt a bíróság hivatalból eljárást kezdeményezhet (l. fentebb a hamis tanúzásra vonatkozóan).

42 Pop 2012. 20–23. A szerző a spanyol jog hasonló rendelkezését említve jelzi, hogy az illető jogalkotó megpróbálta felsorolni az eljárás folyamán védelem alatt álló személyek körét, és ebbe az ügyvédet is belefoglalta, ami véleményem szerint a romániai szabályozás esetén is tartható álláspont lett volna.

43 Toader et al. 2014. 364.

44 Duvac 2013. 54.

45 Pop 2012. 34–35.

46 Duvac 2013. 54.

47 Lásd ilyen értelemben Románia (korábbi) Legfelsőbb Bíróságának 345/24.01.1972. sz. határozatát. Idézi: Pușcașu 2014. 621.

48 Duvac 2013. 54.; Pop 2012. 29–30.

2. Megtorlás az igazságszolgáltatásnak nyújtott segítségért

A Rbtk. 274. cikkében „megtorlás az igazságszolgáltatásnak nyújtott segítségért” *nomen iuris* alatt *nóvumként bevezetett* büntetőjogi tényállás szoros összefüggésben áll a nyilatkozatok befolyásolása bűncselekményével, melyhez hasonlóan szintén a személyi akaratszabadságot hivatott szavatolni az igazságszolgáltatás megvalósításának folyamán.⁴⁹ Ezúttal a jogalkotó célja a nyilatkozatot tevő személy *ex post factum* védelme volt. A vonatkozó törvényszöveg a következőképpen rendelkezik:

„274. cikk – *Megtorlás az igazságszolgáltatásnak nyújtott segítségért. Bűncselekmény elkövetése egy személy vagy annak családtagja ellen, annak okán, hogy a nyomozati szerveket értesítette, nyilatkozatokat tett vagy bizonyítékokat mutatott be egy büntető [illetve] polgári ügyben, vagy bármely más, a 273. cikkben előírt eljárásban, az illető bűncselekményre törvényben meghatározott büntetéssel sújtandó, mely büntetési tételkeretének határai egyharmaddal emelkednek.*”

A fentebbi büntetőjogi tényállásokhoz hasonlóan *a diszpozíció jogi tárgya* az igazságszolgáltatás zavartalan működése és az ehhez hozzájáruló személyek akaratszabadságának védelme. A bűncselekmény *passzív alanya* azon személy vagy családtagja, aki teljesíti a diszpozícióban meghatározott különös kritériumot: a nyomozati szerveket értesítette, bizonyítékot mutatott be stb.⁵⁰

Az *elkövetési magatartás* tekintetében e bűncselekmény bármely más formálisan és materiálisan is jogellenes büntetőjogi tényállás esetén teljesül, az ezt előíró jogi normától⁵¹ és elkövetési tárgytól függetlenül, mely az igazságszolgáltatásnak segítséget nyújtó személy vagy családtagjai személyisége, személye, vagyona vagy bármely más jogos érdeke ellen irányul.⁵² A bűncselekmény elkövetője tettesként bármely személy lehet, akár olyan is, akinek a „célszemély” együttműködéséből az igazságszolgáltatással semmilyen közvetlen vagy közvetett hátránya nem származott (például *pernyertes alperes polgári perben*, aki sértve érzi magát az eljárás elindítása miatt, és ezért megrongálja a felperes gépjárművét).

Minden esetben viszont a bűncselekmény *kizárólag szándékos lehet*, ráadásul a megtorlás (răzbunare – vagyis bosszúállás) *különös célzata* (indítéka) szükséges a büntetőjogi tényállás teljesüléséhez, ezért tettesként vagy bármely részvételi formában *kizárólag egyenes szándékkal követhető el*.⁵³

Emiatt egyes szerzők amellettt törtek lándzsát, hogy a jogi személy (mivel nem képes érezni – implicit bosszúvágyat sem) nem lehet a bűncselekmény elköve-

49 Duvac 2013. 57.; Ministerul Justiției 2007. 229.

50 Radu 2013. 56–58.; Toader et al. 2014. 442.

51 Duvac 2013. 57.

52 Toader et al. 2014. 443. Ezzel ellentétesen megfogalmazódott a vélemény, miszerint a diszpozíció csupán azon bűncselekményekre vonatkozik, melyek elsődleges vagy másodlagos passzív alanya a személy lehet.

53 Duvac 2013. 57–58.; Udroi–Constantinescu–Horia 2014. 367.

tője.⁵⁴ Az így megfogalmazott álláspont *nyilvánvalóan téves*, ugyanis a bűncselekmény jogi tárgya az igazságszolgáltatással kapcsolatos társadalmi viszonyok védelme, nem az elkövető alantas szándékának büntetése, éppen ezért, mivel az ilyen magatartás az igazságszolgáltatás működését akadályozza, *nem látom értelmét a jogi személyt kizárni a lehetséges elkövetők köréből*.

Abban az esetben, ha a társtettes vagy bűnrészesség esetén a bűnsegéd, felbujtó vagy közvetett tettes nem osztozik a különös célzatban, felvetődik annak kérdése, hogy a büntetés különös határai ez utóbbiakra mi szerint kerülnek meghatározásra: az elkövetett cselekmény alapformája vagy a külön kriminalizált súlyosított forma szerint? Tekintettel arra, hogy a Rbtk. 274. cikk tulajdonképpen egy sajátos súlyosító körülményt határoz meg,⁵⁵ illetve a Rbtk. 50. cikk (1) bek. úgy rendelkezik, hogy az elkövető vagy részes személyére vonatkozó (szubjektív) súlyosító körülmények más elkövetőkre vagy részesekre nem terjednek ki,⁵⁶ véleményem szerint azon személyek, akik a bűncselekmény elkövetéséhez a *bosszúállás különös célzata nélkül* járultak hozzá, az elkövetett bűncselekmény rendes tételkeretének határai között felelnek.

3. A hűtlen jogi képviselő

A hűtlen jogi képviselő bűncselekménye a romániai büntetőjog terén *abszolút újításnak* minősül. Bevezetésének indoka az igazságszolgáltatási eljárásokban egy fél védelmére hivatott személy által a fél érdekeinek sérelmére, mással megegyezésben elkövetett csalárd magatartás szankcionálása (például az üggyel kapcsolatos bizalmas adatok az ellenérdekelt félnek kiszolgáltatása) és az ettől való elrettentés.⁵⁷ Kodifikálása annak ellenére bekövetkezett, hogy *ezt sem a romániai szakirodalom, sem pedig a joggyakorlat képviselői nem találták szükségesnek és gyakorlati alkalmazása vitákat szülhet*.⁵⁸

Normaszövege a következőképpen szól:

„284. cikk – Hűtlen asszisztencia és képviselő

(1) Ügyvéd vagy egy személy képviselőjének cselekedete, aki azonos ügyben ellenérdekelt személlyel csalárd megegyezésben, egy igazságszolgáltatási vagy közjegyzői eljárásban, ügyfele vagy a képviselt személy érdekeit sérti, három hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy büntetőbírsággal büntetendő.

(2) Ugyanezen büntetéssel sújtandó az ügyvéd vagy egy személy képviselője és egy, az ügyben születendő megoldásban érdekelt harmadik személy között lét-

54 Radu 2013. 58.

55 Udriou–Constantinescu–Horia 2014. 367.

56 Stretianu–Moroşanu 2012. 156.

57 Ministerul Justiției 2007. 232. A jogalkotói koncepció említi a külföldi jogrendszerekben létező hasonló szabályokat (pl. Németország büntető törvénykönyve 356. §) mint a romániai szabályozás indokát.

58 Duvac 2013. 66.

rejött család egyezségkötés, melynek célja az ügyfél vagy a képviselt személy érdekeinek sérelme.

(3) A büntetőeljárás a sértett fél magánindítványára kezdeményezhető.”

A büntetőjogi tényállás *jogi tárgya* az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó társadalmi viszonyok (vagyis az igazságszolgáltatás működése) biztosítása, de egy szerző (mint a kriminalizálás indokát) az ügyvédi hivatásrend felelősségének annak „előjogaival”⁵⁹ (sic!) arányos növelését is megjelöli.

A jogalkotó két *elkövetési magatartást* határozott meg, egy fő és egy mellék (asszimilált) módozatot. A *tipikus elkövetési magatartás* [Rbtk. 284. cikk (1) bek. – fő magatartás]: egy igazságszolgáltatási vagy közjegyzői eljárás folyamán olyan család egyezség kötése az azonos ügyben szereplő, az elkövető által képviselt félhez képest ellenérdekelt másik féllel, amely az elkövető ügyfele vagy az általa képviselt személy érdekeinek sérelméhez vezet (vagyis a diszpozíció teljesüléséhez *az érdeksérelem szükséges*). Az *asszimilált elkövetési forma* esetén az elkövető a fő elkövetési formával azonos eljárás ideje alatt egy ebben érdekelt (nem feltétlenül a féllel szemben ellenérdekelt), de nem részes személlyel köt család egyezséget, mely elegendő, ha ügyfele vagy az általa képviselt személy *érdekeit veszélyezteti*.⁶⁰ Látható, hogy utóbbi esetben már a veszélyhelyzet megteremtése, érdeksérelem nélkül is, kimeríti a diszpozíciót.

Az *elkövetési magatartás*, a fő esetben károkozás, cselekvőleges vagy tartózkodó is lehet. Az asszimilált esetben az elkövetési magatartás már a család egyezség megkötésében kimerül, így csak cselekvőleges lehet. Ebből kifolyólag bűncselekmény csak az ügyfél érdekei megsértésének *céltott egyenes szándékával* követhető el.⁶¹

A bűncselekmény *aktív alanya* kizárólag ügyvéd vagy egy igazságszolgáltatási eljárásban más törvény által meghatározott (szülő, gyám, vezető tisztségviselő stb.) vagy megbízott képviselő⁶² lehet. Míg a jogi tanácsadó vagy megbízott természetes személy általi képviselet esete egyértelmű, felvetődik a kérdés: ha egy jogi személy vezető tisztségviselőjén keresztül képviselteti magát, aki az eredeti jogi személy ügyvezetését ellátó, erre specializált második jogi személy kinevezettje, és az ügyvezető jogi személy köt az általa igazgatott számára hátrányos család egyezséget, esetlegesen az eljárásban fizikailag részt vevő természetes személy tudta nélkül, a normaszöveg „képviseelője” kifejezése pontosan kire is vonatkozik?

59 Toader et al. 2014. 457. A szóban forgó „előjog” az ügyvéd elleni erőszakos cselekmények súlyosabb büntetése, amennyiben az ügyvéd feladata teljesítése közben és azzal kapcsolatban következik be.

60 Toader et al. 2014. 457–458.

61 Udriou–Constantinescu–Horia 2014. 380.

62 Toader et al. 2014. 457.; Udriou–Constantinescu–Horia 2014. 380.

IV. Az igazságszolgáltatás és ennek eredményével szemben tanúsított magatartásokhoz kapcsolódó bűncselekmények

1. A tárgyalás méltóságának megsértése

A Rbtk. koncepciójában eredetileg az angolszász jogból és részben a Krbtk. korábbi szövegéből már ismert egyik hasonló, de nem azonos büntetőjogi tényállás nevéből inspirált megnevezéssel „a bíróság megvetése” (sfidarea instanței, angolul contempt of court) néven megjelölt bűncselekmény csak kismértékben jelent növmot a romániai büntetőjogban. Bevezetését a sértegetés és rágalmazás bűncselekményeinek dekriminalizációja⁶³ indokolta.⁶⁴

Ennek szövege a következőképpen szól:

„278. cikk – A tárgyalás méltóságának megsértése

A bíróság tevékenységének megzavarására alkalmas obscén vagy sértő szavak vagy gesztusok alkalmazása, egy, a bíróság előtt folyó eljárásban részt vevő vagy ahhoz asszisztáló személy által, egytől három hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy büntetőbírósággal büntetendő.”

A bűncselekmény *jogi tárgya* komplex: egyrészt az igazságszolgáltatás lebonyolításával kapcsolatos társadalmi viszonyok védelme, másrészt viszont, amennyiben a bűncselekmény egy személy méltóságát is sérti, ez utóbbi védelme is.⁶⁵

A fentiekből látható, hogy a bűncselekmény rendelkezhet (de nem köteles rendelkezni⁶⁶) *elsődleges és másodlagos passzív alannyal*, mely esetben előbbi az a személy, aki ellen a sértegető magatartás irányul (ez lehet bíró, ügyvéd, ügyész, fél, tanú, a hallgatóság tagja stb.), utóbbi pedig a megzavart eljárásban részt vevő vagy azt hallgatóként figyelő összes többi személy, illetve az állam, melynek érdekeivel a tárgyalás méltósága összefügg. Elfordulhat az is, hogy az elkövetési

63 A Krbtk. a sértegetést és rágalmazást büntető 205. és 206. cikkeit a jogalkotó a 278/2006. sz. törvény által eltörölte. A dekriminalizációt az Alkotmánybíróság 62/2007. sz. határozatában alkotmányellenesnek nyilvánította annak okán, hogy ilyen súlyos cselekmények büntetőjogi szankciót követelnek. Erre válaszul a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék 8/2010. sz. jogegységi határozatában megállapította, hogy a Krbtk. aszerint értelmezendő, hogy a sértegetés és rágalmazás nem bűncselekmény, mert az azokat eltörölő törvény alkotmányellenesnek nyilvánítása nem lépteti újra hatályba az eltörölt bűncselekményekre vonatkozó tényállásokat. Válaszul az Alkotmánybíróság 206/2013. sz. határozatában, jogi abszurditásként, közvetve, a jogegységi határozatok kötelező érvényét kimondó büntető eljárásjogi norma alkotmányellenesnek nyilvánításával, a 8/2010. sz. jogegységi határozatot is alkotmányellenesnek nyilvánította. Ennek ellenére a Rbtk. szövegéből a két bűncselekmény továbbra is kimaradt.

64 Marcu 2010. 78.; Ministerul Justiției 2007. 231.; Toader et al. 2014. 447.

65 Ebben az értelemben lásd Marcu 2010. 79. Ezzel ellentétesen lásd Duvac 2013. 62.; Toader et al. 2014. 447.; Udriou–Constantinescu–Horia 2014. 372.

66 Egyes szerzők szerint a bűncselekmény elsődleges passzív alanya az állam. Lásd Toader et al. 2014. 447.

magatartásnak nincs konkrét „célszemélye” (az igazságszolgáltatás egészének gyalázása), de ez a büntethetőségre nem hat ki.⁶⁷

Az *elkövetési magatartást* illetően ennek feltétlenül egy bíróság előtt⁶⁸ nyilvános vagy zárt tárgyaláson elkövetett sértő (vagyis megalázó, lealacsonyító) vagy obszcén szavak (ideértve az indulatszavakat és a hurrogást is) kiejtésében vagy bármilyen médium reprodukálásában, illetve gesztusok tételében áll, és kimerítéséhez elegendő egyetlen ilyen szó vagy gesztus is, attól függetlenül, hogy ennek esetleges címzettje erről tudomást szerzett-e. Szintén nincs jelentősége, hogy ezek személyesen valaki számára kerültek-e címzésre vagy közvetetten (áthallásosan) kerültek megfogalmazásra, amennyiben alkalmasak a tárgyalás megzavarására, vagyis bizonyos minimális súlyossággal bírnak.⁶⁹

Ez utóbbi kritériumból következően, ha a tárgyalás résztvevői közül a szavakról vagy gesztusokról senki nem szerzett tudomást (például mert az elkövető ezeket a vele szembeni ülés támlájába véste), mivel az kizárja a tárgyalás megzavarásának lehetőségét, a cselekmény nem büntetendő. Itt szükséges megemlíteni, hogy a bizonyításfelvétel alkalmával elhangzott és a tanúsított tényállással kapcsolatos sértő kifejezések vagy bemutatott obszcén gesztusok nem alkalmasak⁷⁰ a tárgyalás „megzavarására”, amennyiben az ezekre irányuló bírói kérdésre történnek.

Az elkövetési magatartás csak *egyenes vagy eshetőleges szándékosság* fennállása esetén meríti ki a tényállást, függetlenül ennek célzatától (elégedetlenség hangoztatása, érdektelenség kifejezése stb.), vagyis a „viccből” elkövetett ilyen gesztusok esetén is.⁷¹

Az elkövető személyét illetően ez nem lehet csak az eljárásban részt vevő vagy ahhoz asszisztáló személy. Míg a felek és képviselőik, a tanúk, fordítók, szakértők és a vádhatóság képviselője esetén a helyzet egyértelmű, a szakirodalomban felmerült annak kérdése, hogy *lehet-e az elkövető bíró?* Egy álláspont szerint, melyet Marcu Iacob Cătălin és Crișu-Ciocântă Ana⁷² képviselnek, ez nem lehetséges, ugyanis ekkor a „hatósági személy visszaélő magatartása” elnevezésű büntetőjogi tényállás teljesülne, míg más szerzők⁷³ ezt lehetségesnek tartják, ugyanis a normaszöveg nem a bíró, hanem a tárgyalás méltóságát védi, így ilyen esetekben bűnhalmazat lenne vele szemben alkalmazandó. Utóbbi véleményt tartom helyesnek magam is.

67 Udroiu–Constantinescu–Horia 2014. 372.

68 Vagyis egy- vagy többfős bírói tanács előtt. Lásd Marcu 2010. 79.; Udroiu–Constantinescu–Horia 2014. 372.

69 Marcu 2010. 80–82.

70 Udroiu–Constantinescu–Horia 2014. 373.

71 Marcu 2010. 83.

72 Marcu 2010. 84; Toader et al. 2014. 447.

73 Lásd Marcu és a *Caiete de Drept Penal* szakfolyóirat szerkesztősége közötti szakmai vitát: Marcu 2010. 84.

További kérdés, hogy egy kereset megfogalmazásában, ha ennek tartalma az egyik fél számára sértő, elképzelhető-e a diszpozíció kimerülése (mivel ez írott és a bírósági eljárásban bemutatott dokumentum)?

Még a Krbtk. hatálya alatt született joggyakorlat egy esetben, mely felvilágosítást adhat a várható megoldással kapcsolatban. Röviden összegezve⁷⁴ egy felperes gyámság alá helyezés keresetével fordult bírósághoz, melyben az alperes becsületére vonatkozóan sértő nyilatkozatokat tett (miszerint utóbbi gyermekkorában, agresszív magatartása miatt, pszichiátriai kezelésre szorult és kóros állapota fennmaradt). A felperes keresetét az általa megbízott ügyvéd szerkesztette meg. A gyámság alá helyezéssel kapcsolatos keresetet a bíróság mint nem a romániai bíróságok hatáskörébe tartozót érdemi határozat nélkül visszautasította, így a benne foglalt állítások igazságtartalma nem került megvizsgálásra. Tekintettel a kereset számára kellemetlen tartalmára, az alperes feljelentést tett. Az ebből keletkező büntetőjogi eljárásban a bíróság megállapította, hogy a felperes bűncselekményt követett el (!) és keresete kimerítette a sértegetés tényállását,⁷⁵ viszont ennek alacsony társadalmi veszélyességi foka miatt rá büntetés nem szabható ki. Ügyvédje esetén, aki a keresetet szerkesztette pedig, az ügyvédi hivatást szabályozó 51/1995-ös sz. tv. immunitást biztosít ügyfele képviseletében a kellő formában tett nyilatkozataira vonatkozóan.

A hatályos szabályozás értelmében az ügyvéd esetén érvényesülne az immunitás. A kérdés, hogy a fél büntethető maradna-e? *Megzavarja-e a tárgyalás rendjét az ellenfélre néző sértő, de a felperes által igaznak vélt állítások írásos, vagy a kereset részét képező szóbeli megfogalmazása?* E kérdésekre a várható joggyakorlat ad majd választ.

V. Záró gondolatok

A fentiekben megkíséreltem összegezni a romániai polgári perben is relevanciával bíró, bűncselekmények a büntető anyagi jog újrakodifikációjának folytán kialakult konfigurációját. A bűncselekmények elemzésének folytán megfogalmazható néhány következtetés az igazságszolgáltatás és ezen belül a polgári igazságszolgáltatás és kapcsolódó hatósági eljárások büntetőjogi védelmére vonatkozóan.

Egyrészt *megfigyelhető a jogalkotó leplezetlen szándéka az igazságszolgáltatás büntetőjogi körülbástyázására, mely már-már látványosan ellentétes a büntető-jog ultima ratio jellegének elvével*, és majdnem minden, az igazságszolgáltatás menetét bármilyen formában megzavaró magatartást szabadságvesztéssel vagy elzárással is büntetni rendel.

74 Az eset részletes leírásáért és jogi értékeléséért lásd Bogdan 2007a. 152–165.

75 A sértegetés korábbi büntetőjogi tényállása [Krbtk. 205. cikk (2) bek.] a sértett valós egészségügyi problémáinak nyilvános állítását is bűncselekménynek minősítette.

Sok esetben, különös tekintettel a polgári perre, a szabályozás megkettőződése állt be, melynek következtében *azonos cselekmények egyszerre vezethetnek rendbírság kiszabásához vagy a büntetőjogi felelősségre vonáshoz*, anélkül, hogy a jogalkotó a felelősség lépcsőinek „fokait” meghatározta volna, ezzel veszélyeztetve a jogbiztonság alapvető kritériumát.

Végezetül az *újonnan kriminalizált tényállások magas száma* a bevált jogszövegekhez képest nagy feladatot szab a jövő gyakorlati jogászaire a sokszor színes fogalmi palettával operáló büntetőjogi tényállások határainak megszabásában.

Irodalom

- BOGDAN, S. 2007a Imunitate judiciară. Insulta comisă de o persoană – constând în aceea că a introdus o acțiune în justiție prin care a cerut în mod abuziv punerea sub interdicție a părții vătămate – este lipsită de pericol social. *Caiete de Drept Penal* 2–3. 152–165.
- 2007b Scurte considerații privind unele infracțiuni în legătură cu înfăptuirea justiției. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Jurisprudentia* 2. 105–119.
- de la CUESTA, J. L. 2013 Noul Cod penal român. Considerații generale și preliminare prin prisma principiilor cheie ale politicii penale. *Revista de Drept Penal* 3. 152–160.
- DELEANU, I. 2013 *Noul Cod de procedură civilă – Comentarii pe articole, I*. București.
- DUVAC, C. 2013 Infracțiunile contra înfăptuirii justiției din perspectiva noului Cod penal și a Codului penal în vigoare. *Revista de Drept Penal* 3. 39–72.
- European Commission 2013. január 30. Report from the Commission to the European Parliament and the Council on Progress in Romania under the Co-operation and Verification Mechanism – COM(2013) 47 final. (Letöltés dátuma: 2014. június 30., forrás: http://ec.europa.eu/cvm/docs/com_2013_47_en.pdf)
- KARSAI, K.–SZOMORA Zs.–VIDA, M. 2013 *Anyagi büntetőjog. Különös rész, I*. Szeged.
- MARCU, I.-C. 2010 Infracțiunea de încălcare a solemnității ședinței. *Caiete de Drept Penal* 4. 99–111.
- Ministerul Justiției 2007 Anteproiectul noului Cod penal. *Caiete de Drept Penal* 2–3. 175–362.
- POP, A. M. 2012 Influențarea declarațiilor în lumina prevederilor Noului Cod penal. *Caiete de Drept Penal* 3. 11–39.
- PUȘCAȘU, V. 2014 *Noul Cod penal adnotat*. București.
- RADU, F. 2013 Răzburarea pentru ajutorul dat justiției. *Revista de Drept Penal* 2. 55–62.

- STRETEANU, F.–MOROȘANU, R. 2012 *Instituții și infracțiuni în noul Cod penal. Manual pentru uzul formatorilor SNG*. București.
- TOADER, T.–MICHINICI, M.-I.–RĂDUCANU, R.–CRIȘU-CIOCÂNTĂ, A.–RĂDULEȚU, S.–DUNEA, M. 2014 *Noul Cod penal: Comentarii pe articole*. București.
- UDROIU, M.–CONSTANTINESCU, V.–HORIA, D. 2014 *Noul Cod penal. Codul Penal anterior*. București.
- VOICU, C.–UZLĂU, A.–TUDOR, G.–VĂDUVA, V. 2014 *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*. București.